

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИЈИ

Бр. 6.

У Новом Саду, 30. марта 1911.

Год. IV.

САДРЖАЈ: Углед учитеља као појца. — О могућности систематског васпитања. — Постанак „Шк. Уредбе“ од 1872. год. — Преглед закона о изменама и допунама школ. закона од 1904. у краљевини Србији. — Педагошки преглед: Светски конгрес и питање о домаћем васпитању. — Школа и Настава: Старање о ненормалној деци у Енглеској. — Статистика почетне наставе у Европи. — Народна купатила. — Учитељство: „Школски Гласник“ као орган срп. нар. учитељства у митрополији. — Из школске самоуправе: Седница Шк. Савета од 7. 8 и 9. марта о. г. — У корист српских школа у будимској епархији. — Преглед књига: На ствар г. Терзину, — Српска вила од Мих. Станојевића. — Белешке. —

Углед учитеља као појца.

Кад се лаћамо пера, да ово, већ скроз и скроз прорешетано питање узмемо опет на нишан, напред уверавамо свакога, да не чинимо то без узрока. А како се опет, за писање о овоме предмету, даје увек узрока наћи, нема сумње, да је посве оправдано што ово чинимо.

Не треба нам много.

Завиримо у поједине општине, где су учитељи појци, наћи ћемо пуно узрока, да о овоме питању пишемо. Не треба дакле силом да их стварамо. Ту су дела сама, која пам их пружају. И ни једну прилику не можемо пропустити; па за то и узрок, који нас је кренуо и опет на ово писање, оснива се на таком делу.

Ствар је пак у овоме:

Ту, не давно, читали смо опширну полемику једног свештеника, са учитељем који је плаћени појац црквени. Па, апстрахирајући све, што се нас овде апсолутно ништа не тиче, издвајамо из те полемике само оне речи, које нам дају повода да о њима говоримо а које је тај свештеник, у одржању свога ауторитета, изговорио. Он на име рече:

„За сав рад у цркви: за појање, за богослужење и све, што се у цркви догађа, одговоран сам ја мојој предпостављеној духовној власти. Кад сте се примили, да вршите дужности црквеног појца „додељени сте мени у цркви као потчињен помоћ-

ник, да будете при богослужењу и да оно и онако чините, што и како вам ја будем одредио. Као што свуда има дисциплине, и у цркви мора бити дисциплине. Зна се ко је старији, а ко је млађи. У цркви сам ја Ваш старешена, а ван цркве то право моје престаје.“*)

И сада питамо ми:

Кад се овака сакраментска буквица чита учитељу, плаћену појцу, каква ли се тек чита ономе јунаку, који није плаћен, већ којег је каква назадњачка наредба школске ракције везала за певницу?

Шта је управо учитељ-појац према овим речима?

Епо се изрично, јасно и гласно каже: Потчињени помоћник свештеников у цркви.

А шта то значи? Без сумње много. Врло много. Мора се покоровати свештенику у толикој мери, да повељено строго испуњава, а о свему много да не расуждава,

Није ли зар тако?

Али сад тек долази најглавније.

Шта је онда у томе случају са његовим наставничким и васпитачким ауторитетом?

Очевидно — ништа. Сургуница је под купусе. Да! . . .

И управо, где је ту ауторитет? Где

*) Види „Браник“ бр. 40 Додатак.

углед, кад гледи публика, а гледи и ученици, како сваког богослужења свештеник наврће и заковрће „господина учитеља,“ као какав фонограф, само да што јаче истакне старешински ђеф свој?!...

Али такав учитељ, тим моментом, престаје бити више учитељ. Он од тога часа је само појац и — ништа више. А то је од учитеља опет са свим друга „нација“, јер учитељ и појац не могу никад ићи упоредо. Чисто и јасно, као оно сунце на небу што је.

Појци су људи, који свој углед одржавају само у својој појачкој дужности. За то, ако им је поле стало до њега, као природно потчињени органи свештеницима, удешавају сав свој живот и све што могу, да се овима, као својим предпостављенима додворе и њихову благонаклоност задобију. И то потпуно разумемо. Ту њихов углед не пати, а не може се ни понижавати. Они су свештеницима потчињени, па им не може криво бити ни што су им свештеници господари, а с тим још мање, што су њихови претпостављени — у цркви, па по вољи и и ван цркве.

Са свим нешто природно и — не може друкчије ни бити.

Али бити учитељ-појац, те онда, дакле као учитељ, чувати свој ауторитет и не дати се малтретирати од свештеника, коме није потчињен; а опет као појац-пустити, да свештеник над њим командује, као његов претпостављени, очевидно да не иде.

Па шта излази из тога? Излази то, да учитељ мора остати само учитељ. Мора остати васпитач и наставник. А учитељ и појац, више не може бити. То је већ апсурдно, што се не може никако разумети, на ни самим, да кажемо, „страначким“ ђефовима доказати.

Треба ли ту зар још доказа?

Па ипак!

Навешћемо још један случај који се на делу оснива. И тај смо прочитали у једном листу, као и горњи случај. Скоро се догодио, а потекао је од једнога проте.

Приликом једног богослужења, тај

прота отвара јужне двери, те учитељу појцу додајује:

„А шта ви ту спомињете руске цареве, кад треба нашег владара поменути?“*)

Ово је прекор. Очевидан. И тај прекор је пао на појца, а из уста црквеног старешине. Али тај је појац учитељ. И оваким прекором је несумњиво његов учитељски ауторитет повређен. Шта сад?! . . .

Или, ко да одвоји сад „појца“ од „учитеља“, те да се прекор тиче само појца? Јер дотични учитељ, на кога је овај прекор пао, ако је поле човек од части, мора се од њега ужаснути.

Шта је њему, као учитељу — прота?

Оно, што и свима другим православнима, који дотичној цркви припадају.

Је ли му зар старешина? То нигде не пише.

Па одкуд да му може делити прекоре у цркви?

Шта да се каже на то?! . . .

Па колико тај прекор ужасава дотичнога, који је због њега морао црвенити, ал како тек звони у ушима осталих верних — присутне деце и њихових родитеља?

Какав им се чини у томе тренутку, дотични, прекорени учитељ за певницом?

Шта вели на ово закорела реакција?!...

Али свакоко, да се овај прекор, редовног обичног појца, не би могао толико такнути, да би се овај сматрао толико пониженим. Као истинити протин потчињени помоћник у цркви, ако је само непажљив у појању, мора бити готов, у свакој прилици и више шта прогутати. И то се даје дословце разумети. Ал учитељ, па да гута такове и сличне прекоре за певницом, не сме се ни замислити. Ако је тога и било досада, доста је. Сад се мора у томе поћи напред. Учитељ је потпуно свестан данас онога што је. Мора дакле остати на висини свога позива. А то ће бити само онда, кад више не буде и појац црквени. Ту престаје свако друго резонување и којекакво неразложно измотавање. Ту је само реч: *Учитељ не може бити и по-*

*) Види „Браник“ бр. 46.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

јац, па крај. И, когод и даље још гура учитеља за певницу, тај му је највећи непријатељ. Таки му отворено жели, да и даље остане у положају ничим неоправдане ропске потчињености и да се никад од ње не еманципује. А то је очито назадак, који се ничим оправдати не да. Такима ће и покољена судити, што су се изметнули у камен претиканија, те овај праведан захтев учитељства отештавали да се што пре крају приведе.

Но на крају ће и пак учитељство победити. А то неће бити ни далеко. Само стрпљења. А у учитељству је тога и сувише. Оно се томе научило у своме мукотрпном раду. Стрпиће се и дочекати. Нека живи само та нерасудна реакција, пак ће видети!

Белобрешна (Бан. Клисура)

Т. Костић.

О могућности систематског васпитања.

— Dr. Imre Sándor. —

III.

Школа.

Авторитет не схваћам тако, да учитељ крутим уображењем стане пред свој разред, већ под тим разумем спонтано признање старешинства, што је тим истинитије и вредносије, што се мање оснива на показивању или на давању да се осетити може то старешинство. Резултат школског васпитања обрће се око тога: да ли уме учитељ да пред очима децијим остане на оној висини, на коју се првог дана без своје заслуге подигао, просто само зато што је учитељ? Другом речју: да ли учитељ уме да преобрати у свој лични утицај онај утицај, који непочетка само приликама има да захвали?

Из тога је јасно, да је снага школског васпитања идентична са снагом личности учитељеве. Ако је дотични учитељ право учитељско лице, карактером, знањем, животом својим подједнако снажан и чист: тад му рад може бити успешан. Но успех није нешто безусловно, пошто се не односи на свако

дете подједнако а не значи ни то, да смо план потпуно остварили. Међутим може да значи, да смо план, који смо према приликама удесили и свесно скупчили, тачно извели.

План се увек мора према приликама прилагођавати а успех ће и тако ограничен бити, пошто се у свакој школи, сваке године веома много намножава оних елемената, у које учитељ мора да себе умести. Али ћемо ипак овако уопште да кажемо, да није могуће да се у основној школи научна педагогика ефектуира. Учитеља треба тако да посматрамо, да му цела личност стоји у служби задатка живота његовог; тај задатак испуњава по свесним, доследним и јасно схватљивим начелима, која су резултати педагошког проучавања и самосталног размишљања. Или то треба тако да разумемо, да је учитељ представник научне педагогике, да му утицај кроз њега добије важности, да му се у његову раду он очитује, па тако када учитељ постигне циљ свој, да је то победа педагогике. Међутим, то само тада можемо да тако кажемо, кад претпоставимо, да за научне резултате практични учитељи знају, јер — понављам — теорија васпитања и школа не смеју се једно од другог удаљавати. Ако је ова претпоставка тачна и одговара истини, тад утицај основне школе показује, да онде може да тече систематски рад заснован на педагошкој науци.

Међу учитељима основних школа и данас има многих који су заоста прави педагози, више их је, него ли међу учитељима на којем другом степену. Али још много више треба да их буде да би учитеље назвати могли представницима научне педагогике. Врло је природно, да суштину данашњег школског васпитања увелико одређује и то: у каквој се близини налазе наши учитељи према самој њој.

Међутим истина је и то, да су спољашње околности у очитовању и најправције учитељске личности врло значајни чиниоци. Између тих на првом месту мислим на породицу. Ко да не зна какву улогу игра у животу школцу

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

оно: из какве су околице деца, шта чују код куће о школи и учитељу, да ли им родитељи држе науку за срећу или сметњом која их спречава у заради њиховој У појединим школама има разлике у свим тим погледима и е тога о самом учитељу смемо свој суд изрећи тек онда, кад смо узели у достојни обзир све те разнолике међусобне одношаје.

Држећи школско васпитање као про-
дужење домаћег систематског васпитања пошли смо даље са том поставком, да се школско васпитање надовезује на свесно породично васпитање. Међутим то се са јавом баш не поклана, јер где је такове школе, у коју би само брижљиво васпитана деца полазила под руке учитељеве?! Напротив, истина је баш то да васпитаници извесне школе, било то да су они дошли у њу из ма којег друштвеног staleжа, највећим делом ни-
су имали дотле учешћа у систематском, свесном васпитању, пошто породица за то није способна. Баш код основне школе нарочито морамо узети у обзир то, да ту код деце постоје ванредне разлике како у ствари њиховог порекла, тако и у ствари живота им изван школе, због чега су сва та школска деца само у том једном погледу једнака, да свако од њих носи собом у школу својих првих шест година неизмерно много, несрећених утицаја, који су душу појединих врло разнолико питомили, но од систематског васпитања много јаче, пошто су слободно утицали.

Замислимо сада, да школа са таквом масом отпочиње свој рад. Можемо ли се надати, да ће она у стању бити да постане господарем душе целе те масе? Одговор је врло неизвестан и у великој мери зависи од саме личности учитељеве као и од случајне смесе дотичног разреда. Веома је велика разлика у погледу круга, слога из каквог је већина деце у школу дошла. Према нашим приликама други је случај у престоници, други по већим провинцијалним варошима, а други по седима; по различитим окрузима престонице и по провинцијалним школама где се становништво бави земљоделством или занатлијством. Не-

ћемо да говоримо о оном друштвеном слоју чија деца не иду редовно у основну школу, него полажу испите приватно и без тога остаје нам доста разноликости.

Деца т. з. интеллигентних људи, као и деца сеоских газда ступају у школу са извесним сталним карактеристичним цртама; биће у по неким општинама да има од тога и одступања, но зато је учитељ ипак у стању да према тим местима упозна њихове карактеристичне црте и да се према томе и равна. Па тако ако дете на дому родитељском и не узима учешћа у свесном васпитању т. ј. ако се и не васпитава свесно, на њ често пута утиче много доследнији утицај: неизбежни а одређени утицај дотичног друштвеног слоја, круга, у коме живи т. ј. општег духа који влада у дотичној општини.*)

Уопште тек тада се можемо надати успеху школског васпитања, ако учитељ темељно познаје дух који влада у околини своје школе, или оно земљиште из кога су му васпитаници израсли. Наука о души детињој оспособљава га само на то, да види на својим васпитаницима што је уопште детињско а шта од тога одступа. Међутим је сасвим друго знање потребно, да тѐ са околином заједничке, особене црте разумети може и да се према њима и равнати знаде.

(Наставиће се).

Постанак „Школске Уредбе“

од 1872. год.

— Прилог раду српске омладине на просветном пољу. —

Реч пред стварање новог школског закона.

IV.

Сад кад смо изнели нацрт школекога закона и текет саме „Школске Уредбе“,

* С педагошког гледишта добро би било, да они учитељи, који темељно познају одношаје свог учит. места, да прибележе и протумаче оне прилике и околности у којима онде школско васпитање првополазника отпочиње а осталих тече; да похватају оне црте, које се као резултат спонтаног, несвесног васпитања сјачују при првом ступању свом у школу на деци дотичне општине. Било би од користи да видимо те заиста различите прилике, што би разумети могли много што — шта и о свом културном стању далеко истинитију слику би добили.

како је изашао из саборске расправе, износимо и саму саборску расправу о томе нацрту. Та је расправа изашла у новосадским листовима „Застави“ и „Народу“ од год. 1871. те смо је одатле пренели у целини, јер смо уверења, да је баш данас потребно да се зна, ко је све кретао и кочио точак нашем просветном напретку, и јер се у њој као у огледалу виде интенције српске омладине у школским стварима. Та расправа и сама говори за себе и сувише много, а да би је требало још опширније коментарисати.

Да пређемо, дакле, на саборску расправу о напред штампаном нацрту школскога закона!

* * *

Седница 80. — 13. маја у пола 10 сати

Прелази се на дневни ред.

На дневном је реду претресање школског нацрта.

Стева В. Поповић, известилац шк. одб. излаже начела, правац намеру и сврху, која је одбор школски руководила, — између осталог вели: да наш народ до пре 6 година на својим саборима врло се мало бринуо за школе народне, зато се могу пре 6 год. на сабору донешене одлуке у погледу школе као напредак сматрати. Од тога доба већ је у Угарској о том донешен закон, и школски одбор дужан је био, да се како на те околности, тако и на потребу народну обазре, која је показала, да јој одлуке саборске од 1865. г. не одговарају и за то одбор нову зграду предлаже. Потом прелази на користи, које нам доброустројене нар. школе обећавају, говорећи: Сви смо господо толико богати искуством, да можемо појмити, да нема јаче полуге, која би покретала просвету народну, по што је развитак његови просветни завода. Међу заводе, који унапређују народ, спада народна основна школа, онај народ, који има најбоље народне школе, ако није данас први биће сутра. Разлаже затим задатак школе. Бацајући кривицу што нам школе нису напредовале, на околности и вели: Данас кад смо аутономију добили, треба да се побринемо да се просвета у народу разграна, а то ћемо постићи ако удесимо школу, да нам буде полуга напретка. Саборски одбор желио је, да покаже своју лепу намеру тиме, што је прегао да школу изнутра и с поља усаврши. Спољашње, што је увео такве науке које су данас преко пуждне, што је означио начин како да сваки шаље децу у школу, да народ увиди корист и потребу школе. Исто је тако желио, да онај, који је израз онога духа што веје у школи, може се одати из свег срца старању

за школу; да даде достојан положај срп. учитељу, да му осигура опстанак. Баца даље кривицу, што смо назадни у просвети, хрђавој плаћати учитеља. Зато одбор предлаже боље снабдење учитеља.

Но као што човек не живи само од леба, тако је и одбор тежио, да даде учитељству слободно независно кретање, да оно загрејано љубављу према народу, даде израза свему оном што иде на бољак школе. Зато је одбор одредио држање учитељски зборовна, дао им је средства за даље образовање: установом школских месних окружних књижница. А будући да учитељи без стручне припреме не би могли свој позив извршити, зато је одбор одредио, установио заводе за учитељско стручно образовање. Доказује потребу, да се један приправнички завод подигне у горњој крајини. Говори да се одбор при одређивању средстава за образовање учитеља поглавито о том старао да буде вишн учитељ, и да буде опште изобразење. Зато је одредио, да буде у приправничким заводима онолико радни снага колико могу тај огроман посао свршити. Разлаже даље: да је узрок опадања недовољно образовање женскиња; и како су Срби своје ћери у туђину слали, да су се туђинским духом папајале; да је образовање женскиња само породицама остављено било.

Зато је одбор донео предлог, да се подигне виша школа за изобразење женскиња. Говори, да одбор није могао донети предлог за подизање тако званих института, који би женску од породице отргли, него завод који ће у свези са породицом васпитати и одгајати женске, да буду не само добре ћери, сестре, верне љубе, и кућанице, но које ће чувати и народне обичаје и особине, те је према томе и одредио предмете што ће се у тој школи учити. Казује даље: да се у новије доба покренуло питање да се женскињама даде особити положај и самосталност но почем то питање, које се сада живо претреса још није решено, зато је одбор држао да се не могу подићи заводи за стручно изобразење женскиња, и да ми у том по нашој снази не можемо предњачити. Женску школу сматра одбор за завод у ком би женске толико знања прибавиле да могу после специјалне школе похађати. У погледу гимназије Новосадске и Карловачке говори да оне требају унутарњег напредног устројства и материјалне потпоре. У унутарње преустројство није се мислио одбор упуштати, него их је ставио на онај степен на ком су такви заводи у држави. Унутарњу организацију упутио је да се прилагоди унутарњој организацији државних завода. У спољним одношајима предлаже оне промене, које одговарају духу времена и неалтернишу жељу оснивача. А почем се у овим заводима и свећеници наши обучавају и спремају за даљи свој позив, и по-

WWW.UNILIBRS
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

чем данашње доба иште од свећенства да буде опће образовано, како би могло сав свој уплив на умни развитак народа употребити, зато предлаже одбор реформисање богословије намештање што бољих учитеља. Говори даље: да је битни фактор напредовања школа — власт која се брине за те заводе, зато је школски одбор, поставио месне органе и окружне по епархијама, који врше надзор над свим тим народним заводима. Позива сабор да узевши ово за основ свом раду, својом вештином и саветовањем покаже пут како ће се развитак народа постићи; препоручује нацрт, за основ специјалне дебате.

Председн.: пита хоће ли се сада читати нацрт?

Др. Суботић предлаже да се узме као прочитано. — Прима се.

Анђелић парох чини сабор пажљивим да се не може у претрес упуштати јер нема довољан број посланика.

Др. Суботић — вели — само кад се гласа нуждан је довољан број, а овде има приметбе саборског одбора да се прочитају, те можда неће ни доћи до гласања.

Др. Касапиновић обележава становниште са ког је саборски одбор сматрао нацрт. Говори како се одбор знајући да у школском одбору стручњаци седе немогаше упуштати да чини и оно што је строго школеко, но само оно што му се чинило да није систематично. Зато предлаже да се одвоји закон основне школе од закона за девојачку школу, ђимназију и богословију. Јер ти заводи нису са основном школом једне природе.

А. Сандић пита шта ће бити са закључцима учитељских скупштина; и како ће се ови поднети?

Др. Суботић — вели — да ово не може бити предмет дебате, по нек г. предговорник донесе предлог пред сабор па ће се решити.

После кратке дебате у којој учествоваше Др. Павловић, Др. Касапиновић, и В. Ђурђевић, који се прими да на дотичним местима заступа предлоге учитељских скупштина, почем је у школском одбору то већ решено.

Др. Суботић започиње ђенералну дебату. Говори како је код нас жалосно стање да се више гледи на терете него на користи које те терет условљавају. Казује да је материјално благостање услов напредовања и то стање треба у нашег народа подићи. Он има више извора: први је у рукама државе о коме ми неможемо говорити; други су школе и тај спада у наш дјелокруг. Да је овај сабор своју пажњу на њих обратио то је познато; сабор је дакле почео са своје стране кораке чинити, ал све се наједаред учинити не да, јер су нам силе мале. Овом приликом признаје заслугу оних људи што нам изворе приправише који основаше фондове да се из њих народ помаже. Средство које целин води то је основна

школа, у нас су школе запуштене и желити би било у народу више добре воље за школе. Говори како народ нерадо шаље децу у школе зато и сматра да је нужно да они, у које народ поверења има обавесте народ, да треба децу своју у школу да шаље, и да свака крајцара што ју на школу потроши у животу дечијем дукате носи. Зна да ће бити људи који ће народ заваркивати да паре не троши, али то нису пријатељи него злотвори народни. Ми би били непријатељи народа кад би чували опу крајцару која ће народ учинити напреднијим. Учители треба да су наплаћени, али у том не треба на пречац ићи. Што се тиче садржаја школ. нацр. он га цени и уважава а неумогнел се све на једанпут ипак треба лагано ал поуздано корачати напред да се постигне она сврха која је стављена. Радује се томе што се са свију страна тежи са оним што у напреднији народа постоји, јер то је доказ да смо познали користи тога што желимо, и ради смо да се то и нама пренесе. Позива сабор да сву позорност на школу обрати, тада се — рече — можемо мирном савешћу разићи, јер смо ударили темељ лепшој будућности народној. Моли сваког да што краћи буде јер је настало доба кад треба више творити нег говорити. (Живно.)

Стева В. Поповић усваја примедбе саборског одбора. Разлаже потребу недељни школа којој би био задатак да по околностима живота народног унапређује просвету и науку. У погледу новчаних жртава свакако је умесно да народ те жртве радо принаша, јер ако у народу нема воље на те жртве, нема ни напретка. Држи се у опће да је народ суверен а кад ми видимо да тај суверен на просвету врло мало троши, тад се морамо бојати за опстанак тог суверена. Са жалосћу примећује да народ овој ствари онолико пажње непоклања колико заслужује. Препоручује сабору, „нацрт“ за основ специјалне дебате.

Председник ставља питање почем и известилац школског одбора усваја приметбе саборског одбора на школски нацрт: она г. која примају нацрт одборски с приметбама саб. одб. за подлогу специјалне дебате, пека изволе устати. — Устају сви.

Извештач чита: „Нацрт закона за срп. нар. школе.“ На предлог дра Касапиновића и према приметбама саб. одб. мења се овако: „Закон за срп. народне школе.“ место нацрт и т. д.

Извештач чита § 1 и 2 и приметбе саборског одбора да се § 1 и 2 споје.

Прота Бранковић предлаже да се место: дужни су слати у срп. нар. осн. школу метпе: дужни су од 6—12 односно 15 год. у срп. нар. осн. школу слати.

(Наставиће се.)

ПРЕДЛОГ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА У ЗАКОНУ О НАРОДНИМ ШКОЛАМА ОД 14. АПРИЛА 1904. ГОДИНЕ У КРАЉЕВИНИ СРБИЈИ.

(Свршетак).

Чл. III. Нов чл. 15-ти да гласи овако: Сиромашним окрузима и варошима притиче у помоћ држава у зидању школе. Државни је буџет дужан да сваке године озиди по неку школу у сиромашним окрузима и варошима.

Чл. IV. У чл. 16-ом да се укине друга алинеја, а нова да гласи:

Стан учитеља и учитељица мора да одговара по правилима од 18—III.—1891. Пбр. 1360.

Чл. V. Нов члан 33-ћи да гласи:

Стални учитељи и учитељице имају почетне плате 1800 динара. Платних повишица има шест, а свака износи по 450 динара.

За сваку се повишицу служи само 4. године.

Наредне повишице одређује министар тачно и на време, а без учитељеве молбе за исту.

После 30 година Министар мора пензионисати учитеља са целом последњом платом, али онет искључиво по молби учитеља-це.

Стални учитељи и учитељице могу се ставити у пензију у случају душевне и телесне слабости, и тада добивају 50% од своје систематичне плате, а за сваку годину преко 10 година службе увећава се пензија са 3,00%.

Пензију даје Министар на основу уверења три државна лекара, који ће извршити преглед или у окружном граду где је наставник са службом или у Београду, у Држ. Болници ако наставник-ца тако жели.

Стални наставници, који служе мање од 10 год., морају у случају болести, добити из државање, и то 58% од своје последње плате.

Исту плату и остала права имају стални учитељи и учитељице, који служе у заводу „Кр. Дечански,“ у Дому Сиротне Деце,“ у школи за осуђенике и у касарнама за неписмене војнике, као и у другим хуманим установама ако се буду образовале.

Министар мора и онда пензионисати учитеља, чим би учитељ био изабрат за народног посланика.

Чл. VI. У чл. 45-ом укида се тачка 3., а нова да гласи:

Учитељи и учитељице испуњаваће према цркви само оне дужности, које испуњавају и наставници средњих школа.

Чл. VII. У чл. 52-ом укида се прва алинеја, а нова да гласи:

Казну премештајем над учитељима-цама може (по чл. 50. ов. зак.) извршити министар само у том случају, ако би учитељ био осуђен до три месеца за бесчасна дела, која је починио у месту службовања.

Учитеља и учитељицу, кад су у браку, не може Министар ни у ком случају казнити премештајем.

Чл. VIII. Нов чл. 56-ти да гласи:

Председник је свакога меснога школског одбора управитељ школе. Он ће водити и записник седница, који ће чувати у школској архиви.

Рачуне ће школске прегледати окружна рачунска контрола, а надзорник ће школски такође прегледати при сваком обиласку школе преко године.

Окружна је благајна дужна дати свакој школи по $\frac{1}{12}$ њенога буџета на крају сваког месеца.

Варошки опитински благајници дужни су такође дати школи свакога месеца по $\frac{1}{12}$ њенога буџета, а у противном платиће дванајестину као казну, која се у року од 10 дана има извршити од стране пореских органа дотичнога среза, а по саслушању дотичнога благајника.

Чл. XI. Нов. чл. 72-ги да гласи:

Школски надзорник вршиће административне и инструктивне послове у своме делокругу, како му одредбе овога закона наређују.

Надзорник може бити сваки стални учитељ (са положеним испитом зрелости у Учитељској Школи) који буде изабрат од стране учитеља-ца дотичног просветног округа.

Сваки учитељ-ца мора да гласа, а гласање је тајно, картицама, које ће после изборјати 10 лица, које пре гласања избере збор учитељ-ца дотичног округа.

Надзорника бира збор на пет година. Ако другог избора не буде изабрат, онда се враћа у своје место службовања без конкурса.

WWW.UNIBS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Школски надзорник има плату, права и положај учитеља основних школа, а станарину добива из окружног школског приреза.

На име попутнине добива 1000 дин. на годину.

Чл. X. У члану 73-ем укида се последња алинеја, а нова да гласи:

Изабраног школског надзорника (по чл. 72-ом) утврђује Министар просвете и црквених послова.

Чл. XI. Нов чл. 86-ти да гласи.

Никакве нове дужности не може Министар прописати расписима учитељима, осим предвиђених овим законом.

Учитељима је допуштено, да могу, ван школских часова, отправљати сваки частан посао.

Чл. XII. Закон овај ступа у живот 1. јануара 1912. године, а одредбе зак. о нар. шк. и одредбе других закона, у колико би се ко-силе са овим изменама и допунама, престају важити.

У Београду, 13. Нов. 1910. год.

Милош Милојевић

Милан Марковић

Јован Стојковић

народни посланици.

Педагошки преглед.

(Свршетак).

Светски конгрес и питање о домаћем васпитању. Извештаји 4. секције груписали се око питања естетског васпитања, важности ручног рада, интерната за девојке, спреме васпитача и васпитачица и око потребе родитељске да се уведе у наставни план женских школа обавезно предавање хигијене, кућарства, неговање детета и других практичних знања. Важно питање о томе, у каквом обиму васпитања и образовања може то извршити породица, што није у стању или не мора школа (н. пр. питања о полном васпитању), било је, на жалост, мало обрађено за време секцијских седница.

Сматрајући матер средиштем породице, у опште жену главном васпитачицом младог нараштаја, извештаји што су приспели из Белгије и Холандије, Немачке, Шпаније и Америке. траже за женске као преку потребу теоријску и практичку спрему за њен будући позив, протестујући против једностраног искључи-

чиво књижевног образовања, какво јој даје сувремена школа. Но за време расправе о томе питању, неки говорници, држећи се уског, утилитарног карактера, да би тим потребама женског образовања било помоћено од стране родитеља, штитили су право женских на подједнако образовање женских с мушкима. Они су доказивали неопходност женског општег широког образовања, које ће је помоћи да има бољу зараду, да ће се боље спремити за позив матере и домаћице и створиће од ње просвећену половину мушког. У свези с тим донесене се и неке измене у резолуцији.

У извештајима 5. секције било је разних питања. Њихови писци држе за неопходно, да се допуни школско образовање за децу обојега пола, допуњујућим школама, лекцијама, разговорима, читањем. Већа задаћа оставља се породици у обиму религиозног и економског васпитања, развиће грађанских осећаја, цењење рада и обради карактера.

Неопходност ручног рада у његовим различитим облицима. почињући са занимањем по Фребловој методи, признаје се са свију страна, по на тај рад да се не гледа као на спреме било каквом занату, него као на васпитно средство ради хармоничнијег развића личности, ради снажења здравља (вртарство) и ради васпитања да се уважава физички рад.

Питање о завађању обавезног учења, скрећуло је конгресу пажњу на заосталу и непормалну децу; питањима о њиховом васпитању и настави занимала се шеста секција конгреса. Извештаји су донекле разјаснили узроке појавима ненормалности у деце и упозорили на обвезу родитеља, да се старају о томе, како би така деца могла добити образовање и обучити се занату, који ће им дати самостална средства за животни опстанак. У ту секцију унете су биле школе за глухонеми и следе.

Статистика показује, да број ненормалне деце т. ј. такве, која по својој неурачунљивости и по слабости својих умних способности не могу се успешно занимати у обичним школским приликама, у различитим земљама износи 4—5 %, па и 10% школске деце у добу од 6. до 13. године. Овој деци треба посебна управа, специјална занимања, добро спремених и оданих наставника и тада ће 95% те деце

постати способно за посао, а остану ли без старања, постаће преступници.

Седма секција расправљала је извештаје о разним установама, које се однесе на васпитање деце, као што су: Школске колоније лига против алкохолизма, туберкулозе, лига за заштиту деце, чувалишта, консултације за матере, удружења за међусобну помоћ, судови за децу и т. д. Све те установе имају сврху да смање смртност и одрже здравље у деце, да их заштите од опасности и да их уведу у самопомоћ.

Уз многе извештаје били су придодати спискови књига за разна питања, код неких показана књижевност за читање деци и омладини, журнари за родитеље и васпитаче и т. д. Уз неке извештаје у 8. секцији расправљало се о питању дечјег читања, које треба нарочитог избора књига и разумног надзора.

У недостатку времена, многи извештаји нису били расправљени, но у свима секцијама била су истакнута главна питања, по којима су биле састављене резолуције, утврђене опћим скупом.

Члановима конгреса дата је могућност, да се упознају с многим специјалним установама у Брислу и његовој околини, могли су посетити уметничке изложбе под руковођењем специјалиста и разгледати главнија одељења светске изложбе. Закључна општа седница имала је свечани облик, сјединивши представнике разних земаља у једнодушну жељу, да продуже заједнички рад у корист младог нараштаја, спремајући му бољу и сретнију будућност.

„Школа и Живњ“.

Школа и настава.

Старање о ненормалној деци у Енглеској. Мис Денди која је посветила свој живот бризи о слабоумној деци, испитивала је преко 40.000 школске деце у Манчестру и установила, да више од 1, 2% међу њима нису умно нормални. Ако се томе додаду и она деца која не походе школу, постотак ненормалне деце био би до 2%.

Из тих несретних створова често се пуне редови преступника, јер невоља ствара погодну основу за развитак ненаравних прекршаја који се међу њима дешавају.

У три грофовства подигнуто је за таку децу 179 специјалних школа, у којима траје школска обвеза до 16. године живота. У Ланкастру

се основало друштво да се стара о тим невољницима, те је подигло колонију Сандлбриџ. Деца се овде занимају с добрим успехом земљорадњом и разним занатима. У слободним часовима води се о њима брига, да се проводе у корисној забави, да се уче питомом опхођењу, а нарочито се пази на наравствено васпитање.

Статистика почетне наставе у Европи. Швеђанин Сендборг изнео је у „Rev. Ped.“ ове податке о томе: Европа троши годишње на почетну наставу 2100 мил. франака. Од овога највећи део — 650 мил. — иде на Немачку, Енглеска троши 560 мил., а Француска 250 мил. Русија, рачунајући сво становиштво њено као $\frac{1}{4}$ европског становиштва, има удела у том целокупном европском издатку са $\frac{1}{20}$, а према томе би део издатака у Немачкој био $\frac{1}{3}$.

Тим новцем издржава се у Европи 460.000 учевних завода, са 45 милијуна ђака и милијуном учитеља. Просечно број неписмених у Европи износи још увек 30%, услед тога што је велики број неписмених у Русији и у католичким земљама изузевши Француску, где има неписмених 4%.

Народна купатила. У Немачкој има удружење за народна купатила, које је приредило свој скуп прошлог лета у Хајделбергу. У овом месту има већ пет школа са тушевима за ђаке, а сва нова школска здања подижу се са нарочитим таким собама за туширање. На скупу је изнет предлог, да се, као у Енглеској и у Белгији, установе праонице уз народна купатила, јер је чистота рубља важна по народ као и чистота тела. Берлински проф. Штраус прочитао је реферат о негда знаменитом доктору Хуфланду, који је још пре 100 година доказивао значај хидротерапије и истицао важност купања нарочито за децу.

Учитељство.

„Школски Гласник као орган срп. нар. учитељства у Митрополији. Митрополијски учитељски збор на састанку свом, одржаном у Новом Саду, 5. 18. и 6. 19. новембра 1910. г. под бр. 16. а). једногласно је решио, да се уз претходан споразум са власником и уредником „Школ. Гласника“, Ђ. Михајловићем, поменути лист, прогласи органом срп. народног учитељства Митрополије Карловачке. Закључак овај додељен је на извршење, извршном одбору.

Извршни одбор Митрополијског учит. збора у седници својој, одржаној у Н. Саду, 3/16. фебр. 1911. извршио је поменути закључак овако:

И. О. Бр. 10.
1911.

„Школски Гласник“, лист за школу и учитеље, који у Н. Саду излази под власништвом и уредништвом друга Ђ Михајловића, у смислу решења митрополијског учит. збора, а на основу постигнутог споразума са уредником, *преузима извршни одбор у име целокупног срп. нар. вероисповедног учитељства Митрополије Карловачке и издаваће га као свој орган* путем учитељског удружења Натошевић, с којим се извршни одбор коначно споразумео.

Да би се опстанак листу обезбедио, позивају се сви управни одбори ереских учитељских зборова, да на ускршњим зборским састанцима донесу одлуку којом се обезбеђује опстанак овоме листу, јер ће се само тако моћи развити стална организација учитељства.

Остварење организације састоји се у том, да свој лист, који ће бити стожер ове, осигурамо потребном сарадњом и претплатом.

Извршни одбор, ради једноликости поступка, подноси на усвојење, овај текст, закључка, који треба да је обвезан за сво учитељство:

„Срески учитељски збор школског среза, у редовној седници својој одржаној 1911. у на основу решења митрополијског учитељског збора, од $\frac{5/18. и 6/19.}{XI}$ Бр. 16. а) из 1910. за све чланове свога среза обавезним проглашује следеће:

Сваки члан овога среза, обавезан је 8 К. — осам круна — прилагати у благајницу ереску. Прилог овај има се у два маха исплатити и то приликом пролетњег састанка збора 4 К, а јесењег 4 К, односно и у један мах. Прилози ови, употребиће се у име претплате за „Школ. Гласник“, за посебна издања, угледних предавања из педагошко-методске књижевности и за награђивање сарадника Школ. Гласника. За ту чланарину добијаће сваки члан „Шк. Гл.“ и посебна издања.

Како је ово једини пут и начин, да се закључак митрополијског учитељ. збора оствари и опстанак листу за сва времена осигура, молимо, да ту ствар изволите сходно овоме позиву решити, а потписано председништво, извести оверовљеним изводом записника, који се на то решење односи. У Новом Саду, 3. (16.) фебр. 1911. *Михајло Косић*, председник *Жарко Алексић* перовођа.

Из школске самоуправе.

Седница Школ. Савета. од 7. (20.), 8. (21.) и 9. (22.), марта о. г.

У овој је седници донесено 130 одлука, од којих спомињемо најглавније:

Узет је на знање отпис кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе, којим узима на знање дисциплинарну пресуду вршачког епархијског школског одбора, изречену против Светислава Петрова, српског народног учитеља у Суботици (у вршачкој епархији), као и извештај истог министарства да не може повући првостепену опомену, подељену српској народној школи у Суботици. — Поводом тим, што Саборски Одбор није одобрио, Јулији Максимовићевој, учитељици у новосадској српској вишој девојачкој школи, накнадну исплату станарине и станаринског доплатка за оно време, када је иста са потпуним оспособљењем заузела наставничко место у тој школи, упражњено умировљењем Александра Јорговића, поднеће се ово спорно питање о надлежности српском народно-црквеном сабору. — Отпис кр. угарског министра-председника у предмету одобрене награде Милану Недељковићу и Мити Клицину, бившим члановима Школског Савета, за вршење агената главног школског референта за време суспензије Ђорђа Поповића, сада умировљеног главног школског референта, па до постављања Павла Терзина за привременог заменика главном школском референту, издат је на мишљење и предлог г. дру Сави Путнику, члану Школског Савета. — Одбијена је молба Христифора Свирчевића, темишварског и вршачког епархијског школског референта, ради исплате трошковника му приликом митрополијске учитељске скупштине, јер му такве дневнице не припадају ни као вирином члану ни као госту скупштине. —

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Узето је на знање више дописа Саборскога Одбора о стављању у течај разних доплатака припомоћи, стипендија, плата, предујмова и трошковника, рачуна за разне школске потребе и т. д., припомоћи од 6500 К за набавку учила и 3500 К за устројство вежбаонице уз српску учитељску школу сомборску као и 1600 К годишње за дотацију учитељици у споменутој вежбаоници, затим извештај Саборског Одбора, да се субвенције за српске више девојачке школе у Сомбору, Новом Саду и Панчеву одобравају још само до краја августа 1911., и најпосле, да се за инвестиције у приправничком интернату у Сомбору одобрава 2000 К припомоћи. — Одбијен је уток Милана Јовановића, рехабалитованог учитеља у Даљу, против одлуке архијерејског школског одбора, којим је потврђен избор Миливоја Павловића и Јулијане Јовановићеве за српског народног учитеља односно учитељицу у Даљу. — Узет је на знање извештај архијерејског школског одбора, да у Привиној Глави постоји српска народна школа, која је дозволом кр. земаљске владе у Загребу од 24. априла 1910. призната за јавну српску народну школу. — Молба месног школског одбора у Земуну у предмету уплате српских народних учитеља у мировински фонд вратиће се с упутством, да се обрате српском народном црквеном сабору. — Архијерејско-зали учитељски збор, као српски збор замолио је Школски Савет: 1.) да се српско народно учитељство из Троједнице, које је допуна чиновничко-професорске мировинске уредбе од 1908. године у служби затекла, опрости уплаћивања 2^о,-ног мировинског приноса за дотадашње године службовања а да им се те године ипак урачунају у службовање; 2) да се српском народном учитељству у Троједници законом уреди основна плата и доплати; 3) да се изрекче, да школски управитељ мора бити један од активних учитеља. и 4) да се учитељство разреши појачке дужности. У погледу молбе под 1) поверено је пододбору, у који су изабрани: др. Сава Путиник и Глиша Стајић, чланови Школскога Савета, и др. Веселин Ћисаловић, главни школ. референт, да за допуну и измену чиновничко-професорске и учитељске мировинске уредбе поднесу конкретан предлог. Остале су молбе међутим већ решене, односно поднесен је већ у овом предмету предлог срп.

нар. цркв. сабору. — Издани су декрети сталности учитељима Стевану Бенину и Радоју Степанову и учитељици Љубици Ковачевићеве у Даљу. — Узето је на знање, да је Љубомир Љотић, бачки епархијски школски референт, повукао своју молбу ради одобрења селидбених трошкова. — Месни школски одбор у Сенти известиће се, да се у смислу XXVII. законског чланка од 1907. године и односног министарског упутства има водити и дневник о свршеном градиву школском, и то на српском и мађарском језику; слог печата школских има бити само српски. — У питању имовине српске народне школе у Чуругу поднео је бачки епархијски школски одбор пеке изводе из записника тамошње цркв. скупштине, црквеног и школског одбора у доказ, да та имовина онде постоји. Но како ови изводи не пружају градива за доказ, да та имовина и сада постоји, саопћено је кр. угарском министарству богочасти и јавне наставе президијалним путем, да Школски Савет за то не може доказати, да та школска имовина, нарочито готовина од 12.855 фор. 29 повч. и сада постоји што том имовином рукује политичка опћина чурушка, чији рад не потпада под надзор овог Школског Савета. — Поводом замољеног упутства од стране месног школског одбора у Бегечу у питању: да ли ученик основне школе може полагати поправни испит из два предмета па да пређе у виши разред, и каква такса припада учитељу за тај поправни испит, изречено је, па предлог главног школског референта, да поправним испитима у основној школи нема места, већ се сваки ученик са опћом оценом „недовољно“ има упутити на понављање разреда. Поправни испити нису нигде у основним школама уобичајени, а нема разлога за њихово уважање, тим мање, што § 31. Школске Уредбе ставља у дужност полазак школе до навршене 12. године, а у случају слабог успеха још једну годину дужице. — Издани су декрети сталности Аксентију Живановићу, учитељу у Ст. Кањижи, и Стевану Шашином, учитељу на салашу Милчићима у Сомбору. — Умолиће се представком кр. уг. министарство богочасти и јавне наставе, да упутити кр. школ. надзорнике, да ови у државне и комуналне школе изабраног учитеља срп. нар. школе не уводе дотле у звање, док им не истече отказни рок од три

УН И В Е Р З И Т Е Т С К А Б И Б Л И О Т Е К А

месеца дана у смислу §-а 25. Школске Уредбе, односно док им оставка на служби у српској народној школи не буде уважена. — Поводом захтева кр. угарског министарства богочасти и јавне наставе, да му се рачуни васпитне школске закладе у Араду имају редовно ради натпрегледања подносити, умолиће се Саборски Одбор за мишљење у овом предмету. — Упућен је главни школски реферепат, да са Српском Манасти. Штампарском утврди цену тисканице за „школске матице за ученике“, тисканице даде штампати и о томе обавести школ. одборе ради набавке. — Јовану Саграку, српском народном учитељу у Јасеновцу на Сави, издаће се декрет сталности, када епарх. школ. одбор горњокајловачки накнадно поднесе своју одлуку о потврди овога избора.

Будући да 2. алинеја §-а 13. законског чланка XLIII. од 1891., као и министарска паредба од 16. марта 1892. бр. 12.219. само оне издржаваоце школа ослобађа од приступања земаљском учитељском мировинском фонду, који у току од пола године дана, рачунајући од санкционисања тога закона (од 28. децембра 1891.), писмено изјаве, да ће после поменутога рока својим посебним мировинским фондом обезбедити својем учитељству без његова већег оптерећења најмање оне погодности, које му овај закон даје известиће се црквена општина у Панчеву — услед њезине овопредметне молбе —, да само у том случају може с правом тражити ослобођење од уплаћивања у земаљски учит. мировински фонд за наставнике српске више девојачке школе тамошње, ако докаже, да је у споменутом року поднела у горњем смислу изјаву, иначе мора у смислу 3. тачке 26. §-а XXXII. законског чланка од 1875. године плаћати принос и за упражњена учит. места у тамошњој српској вишој девојачкој школи. — Молбе месног школског одбора у Панчеву ради расписивања стечаја за стално попуњење сада привремено попуњених двају учитељских места у панчевачкој српској вишој девојачкој школи, као и ради отварања једногодишњег трговачког течаја уз ту школу, остављене су *in suspensio* до евентуалне нове одлуке српског народног црквеног сабора о издавању припомоћи српским вишим девојачким школама. — Није уважена молба Косте Стојачића, професора срп. учитељске школе

у Сомбору, да му се на основу српским народно-црквеним сабором урачунатих двеју година у својству српског народног учитеља у Старом Станару, одобри петогодишњи доплатак, јер су му те године урачунате само у погледу права на мировину, а не и у погледу права на петогодишње доплатке. — Јовану Искруљеву, учитељу вежбаонице уз српску учитељску школу у Сомбору, одобрепа је за шест седмичних часова рада, као учитеља вежбаонице и за учитељичку школу тамошњу награда од 80 К по часу и то од 1. септембра 1910. до 14. марта 1911. године. — Стевану Сечујском, привременом учитељу у Моду дозвољено је полагање испита за учит. оспособљење у летњем року 1911. године у сомборској српској школи. — Невенци Арсиновој из Мокрина дозвољено је приватно полагање испита за I. разред сомборске српске учитељске школе почетком 1911./12. школске године, — Даница Јакшићевој, привременој учитељици вежбаонице при срп. учитељичкој школи у Сомбору, одобрен је скупарински доплатак од 400 К и станарински доплатак од 200 К годишње. — Одобрена су три петогодишња доплатака Богдану Ђурђевићу, професору, српске учитељске школе у Пакрацу, — Узето је с одобрењем на знање, да учитељица Десанка Шумољина поучава три приправнице, које су се досада уписале у српску учитељску школу у Пакрацу, у женском ручном раду и кућарству о трошку њихових родитеља, те се дозвољава, да их у сведоџбама може оценити. Известиће се и краљевска земаљска влада у Загребу, да је овим сада постарано како за надзор ученица срп. учит. школе пакрачке у самој школској згради, тако и за обуку њихову у женском ручном раду према прописаној наставној основи. — Александар Мркшић, ученик III. разреда кр. учит. школе у Петрињи, примљен је за редовног ученика у срп. учит. школу у Пакрацу. — Дозвољено је Николи Мијачевићу из Старих Бацоваца, да може крајем школске године полагати у срп. учит. школи пакрачкој испит из III. разреда. — Милану Цветићу бившем привременом учитељу у Добруну, дозвољено је полагање испита зрелости у срп. учит. школи пакрачкој крајем ове школске године. — Дозвољено је Петру Зрнићу из Мохова, да може у пакрачкој српској учи-

тељској школи крајем 1910. 11. школске године полагати поправни испит из два предмета за III. разред.

(Наставиће се)

ПРИТЕЦИМО У ПОМОЋ СРПСКИМ НАРОДНИМ ШКОЛАМА У БУДИМСКОЈ ЕПАРХИЈИ — КУПУЈМО СРПСКЕ ШКОЛСКЕ ЖИГИЦЕ.

Што су телу човечјем очи, то су нашем народу црква и школа његова. Па ко не би чувао очију својих, а како опет наш народ не би чувао два главна бранича и чувара завета и светиња својих: св. цркву и школу народну!?

И наш малобројни народ у Будимској епархији дубоко је прожет сазнањем о важности цркве и школе своје тим више, што је јако растркан на простору више жупанија а знатно удаљен од главне струје народне. Свестан је о том, да га црква и школа спајају са осталим целим народом и дају му снаге и крепости, духа и полета, да се може одржати у заветима дичних својих старих: славне браће Бакића и других јунака, чије су јуначке чете крстариле некада по овим крајевима у борби за хришћанску идеју; св. Стевана Штићановића, чију је племенитост и узвишеност поштене душе тај део нашега народа присвојио па те врлине још и данас засведочава у збору и сваком твору своме; незаборављенога патријарха Арсенија Чарнојевића, који је међу тим народом ударио основе обновљеној патријаршији, те славних и честитих будимских Срба, који дуго беху вође народне у сваком добру и који нам основаше и дично просветиште наше Матицу Српски.

Но и крај најбоље воље своје имовном снагом нејаки тај народ наш не може сам из својих средстава да се побрине за цркву и школу своју, ма да заступа примерном ревношћу све што може за њих даје. Особито за школе своје не може да се састара онако, како то нови угарски школски закон из 1907. године захтева.

Са две стране притекло се у помоћ школама у Будимској епархији; 1. из срп. народних фондова дадоше наше највише црквено школске власти лепе суме у помоћ и 2. „Драва“, деоничарско друштво за производњу

жигица у Осеку примило се да израђује Српске школске жигице. Од којих даје 5% у име помоћи српским народним школама у папој епархији. Из овог другог извора притицале су прилично лепе суме школама у помоћ. Тако само 1910. године свега 1706 круна 22 филира, а од почетка до данас у свему 9159 круна 34 филира, из којег новца је многим школама помоћ пружена, највише школи у Ловри, у овом једином чисто српском месту, у ком је отворена и друга школа, за коју је зграда са учитељским станом из овог новца трошком од 6150 круна 20. фил. подигнута.

Но прети опасност, да ће овај други извор усахнути. На име, угарска држава спрема се, да у свој монопол узме израђивање жигица. Питање је још само краткога времена, када ће ово бити свршен чин, и онда ће школе у Будимској епархији отпасти и ако не од врло велике, али ипак зато од знатне и лепе помоћи.

Па да би се школе у Будимској епархији бар и до уважања државнога монопола за производњу жигица што више користиле припосма од друштва „ДРАВЕ“, умољавамо све родољубиве Србе и Српкиње, да у будуће још и са већом пажњом настоје око тога, да се у њиховим домовима и домовима њихових познатих, у читаоницама, певачким друштвима на можда и у кафанама искључиво Српске школске жигице употребљавају.

Ову молбу управљамо навластито на наше свесно свештенство и учитељство, молећи их, да обрате пажњу нашем народу на ове жигице и на помоћ, коју од њих добивају срп. нар. школе у Будимској епархији, те да народ што више те жигице употребљава.

Ако у којем месту нема тих жигица ни у једној продавници, умољавамо, да родољуби пареде трговцима да их набаве код фирме: „ДРАВА“ деоничарско друштво за производњу жигица Осек (Есек, Славонија) а трговце умољавамо, да ове жигице што више протурју, знајући да тиме не наносе себи штете а једном делу нашега народа велико добро чине.

У Сент Андрији 24. јануара (6. фебр.) 1911.

УПРАВА ЕПАРХИЈЕ БУДИМСКЕ.

Преглед књига. НА СТВАР Г. ТЕРЗИНУ.

(Свршетак.)

9. Какав је Т. и његова ауторска часност види се и из овога. Ја сам му приговорио што се убраја у коваче формалних степена. Он се брани тиме, што му је слободно „у раду од 16 год. измислити“ барем форм. степене, примећујући, „јер колико ја познајем искреност критичара, да је он то где видео у истом облику он би то мени већ пришио па и право имао.“ И опет се Т. дао завести својом „часном“ уобразиљом. Мислио је да сам изрекао све што сам имао. Али стапи Терзину мало. У првом реду *De Garmo* је још 1899. истакао исту класификацију али није рефлектирао на икакву оригиналност, јер у суштини та тријас-класификација изведена је само на темељу пуке логике. Дерпфелд а особито Вигет, такође су истакли тај тријас, али, наравно, са неком мотивацијом, коју и Т. узима на једној страни, свога списа, а на другој опет то обара. Наиме на 41. стр. Т. вели: „Овај поступак назива Рајн предспремом, која ништа друго није, до лирастварање (анализирање) досадањих представа; с тога се овај степен може назвати и анализом.“ Т. критикује Рајнову „предспрему“, а овамо сам усваја тај облик у „својој“ систему форм. степена, па на стр. 42. изрично вели, да је тај степен, неизбежан и потпуно основац.“ Тако шепртљанство и морско мотивисање! Али пођимо даље. „Свој“ други степен он овако мотивише: „После тога (т. ј. после предспреме) саопштавајмо деци ново градиво и свим могућим начинима се старајмо, да нам деца то ново градиво и схвате. Том приликом обрађујемо пово.“ (стр. 42.). Из овога се не може видети, које оригиналне форм. степене кондензује Т. у овом „свом“ степену. Јели то синтеза, асоцијација и систем, или се ту схваћа само синтеза и асоцијација или пак само синтеза? Терзинов ум и његова часна оригиналност о томе не дају нам ни логичке, ни психолошке, ни педагошке, ни филозофске, ни практичке јоте. Шта му је трећи степен? Ево његових рођених речи: „После обраде сређујемо све, што смо том приликом научили и увежбавамо, да нам то деца и запамте. С тога и називамо тај рад сређивање и увежбавање.“ (стр. 42—3).

У први мах читаоцу изгледа да Т. мисли овде на степен синтезе и апликације, али то није тако, јер овај степен тежи да обрађено градиво „деца и запамте.“ И ако нам Т. ни овде не даје ни логичких ни психолошких разлога ипак га можемо, или боље речено мо-рамо, схватити кад изрично вели: „Формални степени могу се дакле свести на три психичка момента при настави: посматрање, размисљање и употреба (увежбавање) (стр. 43.) Дакле, управо класификација Дерпфелдова, Вигетова, Де Гармова и других. Где је сад та Терзинова оригиналност и часност! И још он има образа да себе правда! Заиста непоњатни морал! Та читав његов одговор оличава архинеисправност. Место да ми стварно одговара, он публику заваља са речима: „Ено оног лечника у „Напретку“ шта каже такође за експерименталност критичара“ (које тај лечник, и шта је он рекао за мене?!). Зар његова дужност није била да с разлозима оправда „своје“ формалне степене. Нажалост и оно што је рекао о њима почетник не може схватити. Сво његово педагошко резоновање и апликовање о томе стављено је у три четири ретка: „Ова три степена заиста и постоје у свакој обради градива; нису тако сложени, те ће их сваки (!) учитељ лако разазнати и одредити, а међутим не могу сметати ни психички ток душевног рада у детету“ (стр. 43.) Каква претпостављања (о учитељевој мађијској моћи схваћања) и глупости („психички ток душевног рада у детету) у излагању! Зар је само то Т. „измислио“ кроз 16 година свог рада?!

Као што је познато „наставни“ или „формални степени“ створени су тобож као једини принципи индуктивног настављања. Хербартовци групину те принципе у пет степена:

1. Приправа, т. ј. истиче се циљ (навештај“ Турпиев) рада и у свет се доводе стара факта у чијој ће се светлости купати нова факта. Тај степен односи се на употребу т. зв. принципа аперцепције у настављању.

2. Презентација, т. ј. упознавање довољних и репрезентативних партикуларних чињеница.

3. Компарација и анетракција, т. ј. у проучавању ових презентованих чињеница ђаци извађају битни ошћи факат или закон.

4. Генерализање, т. ј. овај ошћи факат или закон ђак јасно изражава или формулише.

Онај табеларни преглед што га Т. износи (стр. 43) престо је узет из Рајнове мале Педагогике (срп. превод), коју он ни не помиње у свом предговору. Он је само увео, или боље, речено, „измислио“ други ред.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

5. Примена, т. ј. нове индивидуалне чињенице (примери) просеђују се помоћу горе стеченог уопштавања.

То је суштина тих формалних степена. Можда ће Т. рећи да сам и ја Хербартовац јер ево уваћам „нова“ имена и „нову“ таксацију формалним степенима. Ту морску логику могу учинити само „часни“ људи и они који су се окушали у 16. годишњој пракси. Моја амбиција не лежи у томе, јер таквих морских „класификација“ могао би још изнети. Примера ради те петостепене наставе могли би кондензовати у ова три:

I. Аперцепција (чулно посматрање; конкретна илустрација):

1. Препарација — анализа.
2. Презентација — синтеза.

II. Аетракција:

3. Компарација и уједињавање; или индукција, асоцијација (сократичка)
4. Формулисање појмова — дукција, долазећи опет до партикуларности.

III. Од савнавања ка деловању — апликација, примена, метода или функција. Шта више тај свети Хербартовски пентагон може се свести на цигле две групе:

I. Презентација:

1. Препарација.
2. Презентација.

II. Елаборација:

3. Асоцијација и компарација.
4. Генералисање или аетракција.
5. Практичка апликација.

Све ове класификације немају никакве научне педагошке вредности. Тих пет степена и ако могу бити zgodни у планирању индуктивног предавања не вреде ако се између 4. и 5. степена не дода нови степен — верификација, у коме се општа конклузија потврђује или обара са апеловањем на сушта факта. И онда први степен тиче се више опћег начела „аперцепције“, него ли индуктивног настављања у партикуларном. Четврти степен, и ако важан, кратак је и обично сам по себи долази са трећим, само ако се он успешно извео; пети је степен дедуктиван. По несрећи већи део т. зв. индуктивног настављања протеже се на 1. и 2. степен; на 2. степену гомилају се врло неспретно одабране чињенице, а тек у 3. степену даје се маха ђачкој активности, и резултат тога остаје не оверовљен. Овака настава мора да ствара и рђаве и добре навике, па ако ђак и дође до правога знања о општој истини, то не долази из 3. степена, већ у току кад он почиње да то знање примењује. Та боље је и оно настављање, где се одмах изриче каква чиње-

ница или закон са неколико добро одабраних илустрација, него ли оваке надри индукције формалних степена.

Читава теорија формалних степена не само да је непрактичка, већ и теоретички дефективна. У мом раду „Однос психологије напрема педагогији“ (сарајевска „Срп. Школа“, 1908.) то је истакнуто. Па и сама прослављена „аперцепција“ данас је пала пред форумом експерименталне и биолошке педагогије У мом енглеском раду: „The problem of apperception i the light of experimental investigation on school children“ (проблем аперцепције у светлости експерименталног испитивања на школској деци) ја сам то још боље и опширније обрадио. Dr. Messmer написао је читава дела о томе, (Allgemeine Pädagogik, 1909; Psychologie, 1909; Kritik der Lehre von Unterrichtsmethoden, 1905; Grundlinien zur Lehre von Unterrichtsmethoden, 1905. — све публиковано у Leipzig-у код Teubner-a), која најтоплије препоручујем свим нашим педагозима теоретичарима и практичарима.

10. Да завршим. Педагошка, као и свака друга књижевност зависи прво од спреме писца а онда од интелигенције читалачког круга. Писац огледа своју способност (1) у самој идеји свог рада, (2) у научном мотивисању свог предмета, (3) у јасном излагању, (4) у искрености напрема самом себи и читалачкој публици. Терзин у својој дидактици није испунио ниједан од ових услова. У првом реду он ни сам није на чисто са идејом свог рада. Друго, његов дидактички еклектизам није ништа друго до ли зло схваћање и домаће и стране хербартовачке дидактике и постулата експерименталне педагогије. Треће, и оно што је изнео врло је нејасно и погрешно, као што се то види н. пр. код формалних степена. Четврто, он присваја мисли које нису његове и не помиње литературу, коју је требао и морао навести.

Толико о писцу. А сад о нашој педагошкој читалачкој публици. Она не сме бити равнодушна. Нека лепо и стварно истакне и добре и рђаве стране ауторове. Ако је он дрзак, треба га добро опинутити, не ради каквог личног уживања, већ ради саме ствари и будућег равнања. Овака ће критика зацело здрава бити. Од Терзина се више не можемо надати да ће написати и онаку дидактику.

коју Срби и Хрвати, хвала Богу, имају још од две три деценије. Ово му је и сувише слаб рад после 16 годишњег рада и „измишљања“ Он, као професор методике и дугогодишњи практичар у Ади, требао би да се лати методичког рада, да нам покаже како апликује своју педагошку филозофију у разредном раду. То ће бити од веће користи и по њега, и по његова предавања у препарандији, и по његове ђаке, и по практичан рад наших учитеља. Српски и хрватски учитељски сити су клепања дидактичког млина, и ред је да нам Терзин даде мало брашна из свог методичког млина, који ево улази већ у седамнаесту годину свог турског живота....

Др. П. Радосављевић.

Српска вила. Књига за српску децу. Удесно Мих. М. Стапојевић учитељ. — Београд 1911. Нова штампарија — Давидовић. Цена 0.60 дин.

Ово је једна лепа књижица. Кад је пођох прелиставати и кад стадох прочитавати њене чланчиће, осетих пеку благу пријатност, која ме одведе далеко у мислима.

Први део ове лепе књижице садржи: Народне. Други — Уметничке производе.

Тамо читају деца: Живот и обичаје нашега народа и упознају се са животом њихових прикупљача: Вуком Ст. Караџићем и Вуком Врчевићем. Овде се упознају са уметношћу и животом наших главнијих књижевника. Ту су Досит. Обрадовић, Петар Петровић Његош. Бранко Радичевић, Степ. Митров. Љубиша, Ђура Јакшић, Љ. М. Ненадовић, Змај Ј. Јовановић, Јован Илић, Мил. Ђ. Глишић, Јанко Веселиновић, Шантић. М. Петровић, Сокољанин, Ј. Дучић! И не да их видимо само у речма, већ их видимо и у сликама. А колико ће то занимати оне мале читаче, којима је ова књижица и намењена, може појмити само онај, који је са тим мањим светом посла имао. Па онда, колико ће то све и иначе да утиче на тај свет и на њезну душу тога света! Још у раном детињству, уче се деца поступно упознавати са животом и обичајима народа, у којем су никла и обикла. Из раног детињства упознају се са умотворима које им у изобиљу пружају здраву душевну храну. Како ће то дакле све да раепламти љубав млађаног срца и душе за својим.

За то би рекли, да је ова књижица, поред своје, већ речене, унутрашње лепоте, још добра и корисна за њезну српску млађану душу, која тек почиње овај свет познавати. Па као такву не остаје нам више друго ништа, већ да је топло препоручимо српским родитељима, да је набављају својој узданици за лектуру у доколним часовима.

Т. Костић.

Б Е Л Е Ш К Е.

Доситејева прослава у Новом Саду. У среду 23. марта (5. апр.) о. г. прославили су свечане све школе у Новом Саду стогодишњи помен од смрти Доситејева. У срп. осн. школи декламовали су и певали су ученици пригодне песме, а учитељица *Ј. Турчићева*, говорила је деци о животу и раду Доситејева. При завршетку прославе закључно је свечаност кратким говором у похвалу Доситеја шк. управитељ Мил. Ђосић.

У недељу 27. марта, (9. апр.) прославили су све српске просветне установе заједнички веома свечано стогодишњицу од смрти Доситејева. После литургије одржан је у саборној цркви парастос Доситеју, на којем је служио госп. епископ. М. Шевић, а уз њега сво новосадско свештенство. У 11. сах. одржана је свечана седница књижевног одељења Матице Српске на којој је науку, рад и заслуге Доситејева по нашу народну просвећеност, врло лепо приказао др. Тих. Остојић, професор, члан књижевног одељења Матице Српске. После подне у 3½ часа одржана је народна прослава у спомен Доситеју, у великој дворници Речејева хотела. Прославу је отворио А. Хаџић председник приређивачког одбора пригодним говором. Затим су песмом и декламацијом суделовале у прослави све просветне установе: основна школа, виша дев. школа, гимназија, запатлијско певачко друштво „Невен“, певачко друштво свеучилишне омладине, ратарско певачко друштво, а проф. Јован Живојновић говорио је о значају рада Доситејева, потрудивши се да популарно прикаже широј публици Доситеја и његов рад, на чему му је публика била захвална.

На свима свечаностима била је присутна многобројна публика, која је са пуно интересовања пратила извађање појединих тачака у програму и живо одобравала лепо певање,

декламацију и говоре. Једнодушном пажњом и поштовањем дочекала је и испратила преосвећеног госп. епископа и госта из Србије г. Стојана Новаковића председника академије наука и високоцењеног српског књижевника.

Спољашњим обликом одужили смо се Доситеју колико смо боље знали и могли, али сад би требало да и идејама његовим крчимо пута како би ушле у што шире редове народне. Самим прославама то се не може, него извесним организованим радом, који би био најтрајнији споменик Доситеју, јер би оплеменио многу душу у народу вечним истинама.

Умировљени. Ђока Милић учитељ у Новом Саду, ступа од 1. маја у мир после 39 година вредног и савесног отправљања учитељске службе. Желимо да још дуго и ван школе помогне својим радом сваку добру ствар учитељску и школску, као што је то увек чинио у дугом низу година свога васпитачког рада. — Танасије Костић учитељ у Новом Саду, ступа ускоро у мировину и настаниће се уз свога сина у Темишвару, где се већ преселио. Како ће сад имати више времена на расположењу, то ће се и „Шк. Гласника“ чешће сећати, да из свог многогодишњег искуства послужи млађим учитељским друговима многим добрим саветом како у раду школском, тако и у раду за унапређењем учитељског положаја и слободе.

Промене у учитељству. За привр. учитељицу у Бегечу постављена је на место Ј. Лаковића, који је захвално, Милева Ничић рођ. Радић. — Ниффор Шустрап постављен је привремено у Ст. Станару, а на његово место на новосадској салашкој школи на Малом Јарку, постављен је Ј. Мандић, досадашњи привр. учитељ у Ст. Станару.

Станарина Сомборски учитељи су ових дана под вођством свог посланика на држ. сабору били, код жупана Ст. Војнића и замолили су га да он посредује, да им се станарина повиси, јер за 360 круна што сад добијају у име станарине не могу да добијају у Сомбору пристојан стан. Велики жупан је обећао да ће свом силом порадити, да се станарина повиси на 720 Круна.

Шта ће добити држ. учитељи? Кад се дознало да министар просвете у државном прорачуну за 1911. није увео своту за уређење станарине и берива држ. учитеља, сложило се исто учитељство, те је на зборовима за-

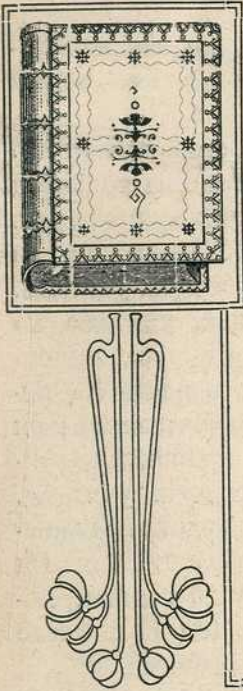
једничком акцијом тражило, да се накнадно унесе у прорачун извесна свота за горњу сврху.

На послетку је министарство саслушало оправдане захтеве држ. учитељства те је сад по милиона круна унето накнадно у прорачун. Из ове ће своте према 1. § XXVI. з. чл. из 1907. почети уређивати берива држ. учитеља. За први мах ће станарину држ. учитеља повисити на своту коју уживају држ. чиновници XI. плаћеног разреда, а плате ће повисити само оним заслужним учитељима који су било путем стечаја, било променом карактера школе, прешли у статус држ. учитеља, али којима нису урачунате године службовања, проведене пре 1. октобра 1893. г. Од ових они, који већ службују 20 година, добиће 200 К, после 25 година 400 К а после 30 година 600 круна лична доплата.

Радници на универзама. Недавно је тајник међународног завода за измену стеченог искуства за напредак, др. Брода одржао предавање у своме родном месту, Бечу, где је потегнуо идеју, да радници, деца народна доспеју на универзе, на велике школе. План му је овакав: на основу популарних предавања, која су се већ у више држава одомаћила, и где се својевољно и испит може да полаже, требало би дозволити онима који се пријаве, да пређу у народну средњу школу, где би се по амерканском плану за раденике који преко дана раде због зараде, вечерња предавања држала. То би требало помагати са мањим закладама. Затим би најбоље баци — по примеру Новог-Селанда — требало послати на велике школе, универзе, да се посвете пољу истраживачком. Ти би онда поштено послужили сврси својој, од њих би постао најспособнији и најбољи материјал, који не само да би позвани били да руководе народом, него и да истражују испитују истине.

Богословски течај за женске, отворен је у Москви. На течају је уписано 75 слушатељица.

Русија за народну просвету. Комисија за народно образовање решила је да се повиси кредит на потребе почетног образовања, од седам милијуна на десет. А предложиће буџетној комисији, да се кредит за управне школеке потребе повиси са четири на 10 милијуна.

КЊИГОВЕЗАЦ И ПРОИЗВАЂАЧ

≡ КАРТОНА ≡

≡ ДОМИЊИК БАРТ ≡

НОВИ САД, Зрињи Илска улица број 15,

стално имаде на стоваришту трговачких књига као и осталих за разне забелешке у свакој величини, кутија за женске шешире од 80 ф., поштанских и кројачких кутија од 50 ф. на више, које су практичније од кофера, јер су лакше и врло јаке. Картона на захтев по мери. Наручбине са стране прима и поштом их отправља брзо и јефтино. Повез књига најмодерније извађа, на захтев шаље мустре у куће, и преузима све у ову струку спадајуће галантериске послове, које најтачније под гаранцијом извађа.

Препоручује се штованој публици, молећи за што обилније наручбине.

Стовариште намештаја

Менрат Л. и Син.

НОВИ САД, ул. Кошут Лајоша 46—48.

У новосаграђеној модерној згради
има највећи избор свакодневног

НАМЕШТАЈА.

Стално има изложбу потпуно намештених соба.

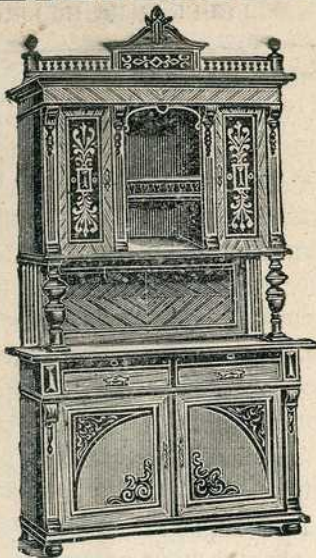
Опрема за удаваче у свима ценама.

Основано 1843. г.

Телефон бр. 87.

Велики избор тепиха, завеса и застирача и свих ствари за намештај.

5—20

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2 — динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и преплата пиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék, Hongrie).**

Издаје: Бока Михајловић, учитељ.

Одговорни уредник: Гавра Поповић, умир. учитељ.